

Hrvatski zavod za knjižničarstvo
Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva

Klasa: 612-04/20-01/06
Ur. broj: 474-05-02-20-2
U Zagreb, 4. veljače 2020.

SVEUČILIŠNA MATIČNA DJELATNOST U REPUBLICI HRVATSKOJ : STANJE I PERSPEKTIVE

Uvod

Sveučilišna matična djelatnost u Republici Hrvatskoj obuhvaća dva podsustava nacionalnog knjižničnog sustava: podsustav visokoškolskih knjižnica (sveučilišne i knjižnice javnih visokih učilišta u okviru sveučilišta i izvan njega, sveučilišne knjižnice u integriranim sveučilištima, veleučilišne knjižnice i znanstvene knjižnice) te podsustav specijalnih knjižnica (muzejske, arhivske, institutske, bolničke ostale specijalne knjižnice i baštinske knjižnice i zbirke).

U članku 10 *Pravilnika o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republike Hrvatske* (Pravilnik) četiri su sveučilišne knjižnice (u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu) navedene da obavljaju temeljnu sveučilišnu matičnu djelatnost za visokoškolske i specijalne knjižnice sukladno podjeli prema sveučilišnim knjižničnim sustavima i županijama. Bez obzira na navedeno sveučilišna matična djelatnost nije se financirala.

Niz godina je središnja matična knjižnica Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (NSK) dokazivala potrebu financiranja sveučilišnih matičnih knjižnica dok Ministarstvo kulture nije odlučilo u 2019. godini financirati i sveučilišnu matičnu djelatnost te je u drugoj polovici 2019. godine poslalo ugovore u navedene četiri matične knjižnice o financiranju bruto osobnog dohotka matičara i njihove materijalne troškove, prvenstveno za njihov terenski rad.

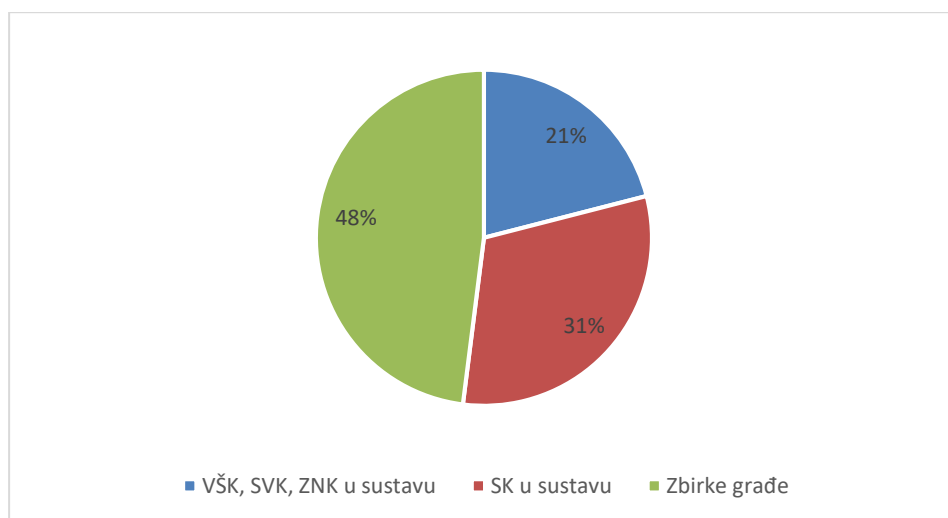
Stanje knjižnica u sustavu sveučilišne matične djelatnosti bitno se ne mijenja već više od dvadeset godina što se tiče njihova statusa u instituciji, problema u financiranju djelatnika, nabave knjižnične građe te nepostojanje standarda za njihov rad. Većina knjižnica u sustavu sveučilišne matične djelatnosti su knjižnice sastavu institucija (osim samostalnih sveučilišnih knjižnica i jedne znanstvene knjižnice). One se uz velike napore nose s promjenama u društvu, tehnologiji, informacijskim izvorima, potrebama korisnika, često i bez razumijevanja i potpore u samoj instituciji i pomoći i usmjeravanja matičnih knjižnica te nepostojanje standarda za svoju djelatnost s kojima se mogu uspoređivati. Trendovi u ovim knjižnicama su zabrinjavajući: smanjenja broja knjižnica, posebice specijalnih, smanjenje broju djelatnika, pogoršanje uvjeta rada (smanjenje prostora knjižnica), problemi stručnih djelatnika (stalno stručno usavršavanje, stručno napredovanje) itd.

Iz tih je razloga važno financiranje sveučilišne matične djelatnosti posebice zbog, sada moguće, sveprisutnosti matičnih knjižnica na terenu (kao podrška samim knjižnicama u radu) kao i za ispunjavanje zakonske obveze identifikacije baštinske građe u samostanima i drugim baštinskim ustanovama.

Obuhvat djelatnosti sveučilišnih matičnih knjižnica

Sveučilišna matična djelatnost u Republici Hrvatskoj obuhvaća 537 knjižnica/zbirki. Od toga je u online Sustavu statistike NSK 112 upisanih visokoškolskih knjižnica ili 21% (zajedno sa 8 sveučilišnih i dvije znanstvene knjižnice), a specijalnih knjižnica je upisanih u online Sustav statistike 169 ili 31%. Dakle, od ukupnog broja knjižnica/zbirki njih 52% ili 281 su knjižnice.

Ostalih 256 ili 48% su knjižnične zbirke koje se u najvećem dijelu odnose na baštinske zbirke u muzejima i samostanima. Dio knjižničnih zbirki upisan je u online sustav statistike, a dio nije. Sve knjižnične zbirke matične knjižnice moraju u narednom periodu fizički obići i ustanoviti njihovo stvarno stanje.

Grafikon 1.: Struktura vrsta knjižnica u sustavu sveučilišne matične djelatnosti

Sveučilišna matična djelatnost¹ NSK obuhvaća: 50 visokoškolskih knjižnica koje su sastavnice Sveučilišta u Zagrebu i knjižnice visokih učilišta izvan Sveučilišta, 76 specijalnih knjižnica koje djeluju u sedam županija i Gradu Zagrebu te 108 knjižničnih zbirki.

Matična Sveučilišna knjižnica u Osijeku² (GISKO) obuhvaća: 25 visokoškolskih knjižnica koje su sastavnice Sveučilišta u Osijeku i knjižnice visokih učilišta izvan Sveučilišta, 12 specijalnih knjižnica koje djeluju u šest županija te 29 knjižničnih zbirki.

Matična Sveučilišna knjižnica u Rijeci³ obuhvaća: 11 visokoškolskih knjižnica koje su sastavnice Sveučilišta u Rijeci i knjižnice visokih učilišta izvan Sveučilišta, 36 specijalnih knjižnica koje djeluju u tri županije i na otocima te 35 knjižničnih zbirki.

¹ Analizu sveučilišne matične djelatnosti NSK za 2018. godinu je dostupna na Portalu matične djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj [URL:http://maticna.nsk.hr/statistika/hrvatske-knjiznice-u-brojkama/](http://maticna.nsk.hr/statistika/hrvatske-knjiznice-u-brojkama/).

² Analizu matične djelatnosti GISKO za 2018. godinu sastavni je dio Zapisnika sa 30. sjednice Stručnog vijeća sveučilišnih matičnih knjižnica: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/02/30.-sjednica.pdf>.

³ Analizu matične djelatnosti Sveučilišne knjižnice u Rijeci za 2018. godinu sastavni je dio Zapisnika sa 30. sjednice Stručnog vijeća sveučilišnih matičnih knjižnica: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/02/30.-sjednica.pdf>.

Matična Sveučilišna knjižnica u Splitu ⁴obuhvaća: 16 visokoškolskih knjižnica koje su sastavnice Sveučilišta u Splitu i knjižnice visokih učilišta izvan Sveučilišta, 45 specijalnih knjižnica koje djeluju u četiri županije i na otocima te 84 knjižnične zbirke.

Nacionalna matična djelatnost obuhvaća sveučilišne i znanstvene knjižnice (i sveučilišnu matičnu djelatnost NSK). Osam je sveučilišnih knjižnica i dvije znanstvene knjižnice. Od osam sveučilišnih knjižnica tri su matične (u Osijeku, Rijeci i Splitu), sastavnice svojih sveučilišta i pravne su osobe. Sve tri su primateljice obaveznog primjerka. Jedna od njih je u sastavu – Gradska i sveučilišna knjižnica u Osijeku i četvrta sveučilišna matična djelatnost je u NSK.

Pet sveučilišnih knjižnica sastavnice su Sveučilišta u: Dubrovniku, Puli, Zadru, Sveučilišta Sjever i Hrvatskog katoličkog sveučilišta. Od njih pet samo je Sveučilišna knjižnica u Puli primateljica obaveznog primjerka.

Dvije znanstvene knjižnice su primateljice obaveznog primjerka. Znanstvena knjižnica u Zadru samostalna je pravna osoba, a Znanstvena knjižnica u Dubrovniku je u sastavu Dubrovačkih knjižnica.

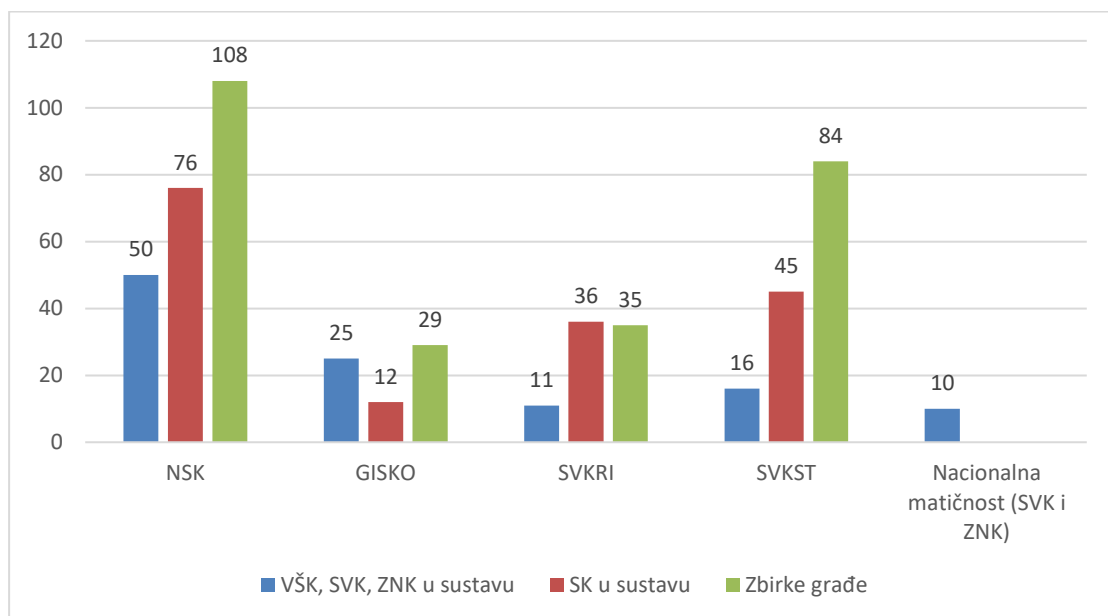
Knjižnice HAZU u 2018. u online Sustavu statistike NSK vodila se kao specijalna knjižnica u sustavu sveučilišne matične djelatnosti NSK.

Sveučilišna matičnost	VŠK, SVK, ZNK u sustavu	SK u sustavu	Zbirke građe	Ukupno
NSK	50	76	108	234
GSKO	25	12	29	64
SVKRI	11	36	35	82
SVKST	16	45	84	145
Nacionalna matičnost (SVK i ZNK)	10			10
Ukupno	112	169	256	537
% u strukturi	21%	31%	48%	100%

Tablica 1.: Vrsta u broj knjižnica u sustavu sveučilišne matične djelatnosti prema matičnim knjižnicama

Vrste knjižnica/zbirke prema matičnim knjižnicama prikazane su i u Grafikonu 2.

⁴ Analizu matične djelatnosti Sveučilišne knjižnice u Splitu za 2018. godinu sastavni je dio Zapisnika sa 30. sjednice Stručnog vijeća sveučilišnih matičnih knjižnica: <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/02/30.-sjednica.pdf>.

Grafikon 2.: Vrste knjižnica prema sustavima sveučilišnih matičnih knjižnica

U Tablici 2. nalazi se pregleda rasprostranjenosti knjižnica u sustavu sveučilišne matične djelatnosti prema županijama i sveučilišnim matičnim knjižnicama.

Županija	Prostorna rasprostranjenost županije u km ²	Broj visokoškolskih knjižnica u Sustavu statistike	Broj specijalnih knjižnica u Sustavu statistike	Zbirke građe	Ukupno
NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U ZAGREBU					
I ZAGREBAČKA	3.060 km ²	2	1	12	15
II KRAPINSKO-ZAGORSKA	1.229 km ²	0	0	11	11
III SISAČKO-MOSLOVAČKA	4.468 km ²	1	1	9	11
IV KARLOVAČKA	3.626 m ²	1	0	6	7
V VARAŽDINSKA	1.262 km ²	2	2	6	10
VI KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	1.748 km ²	1	2	6	9
XX MEĐIMURSKA	729 km ²	1	1	4	6
GRAD ZAGREB	641 km ²	42	69	54	165
Ukupno	16.763 km²	50	76	108	234
GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA OSIJEK					
Županija	Prostorna rasprostranjenost županije u km ²	Broj visokoškolskih knjižnica u Sustavu statistike	Broj specijalnih knjižnica u Sustavu statistike	Zbirke građe	Ukupno
VII BJELOVARSKO-BILOGORSKA	2.640 km ²	1	0	5	6

X VIROVITIČKO-PODRAVSKA	2.024 km ²	1	2	4	7
XI POŽEŠKO-SLAVONSKA	1.823 km ²	1	1	3	5
XII BRODSKO-POSAVSKA	2.030 km ²	2	2	5	9
XIV OSJEČKO-BARANJSKA	4.155 km ²	19	5	5	29
XVI VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	2.454 km ²	1	2	7	10
Ukupno	15.126 km²	25	12	29	66
SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U RIJECI					
Županija	Prostorna rasprostranjenost županije u km²	Broj visokoškolskih knjižnica	Broj specijalnih knjižnica	Zbirke građe	Ukupno
VIII PRIMORSKO-GORANSKA	3.522 km ² + otoci 3.588 km ²	10	10	24	44
IX LIČKO-SENJSKA	5.535 km ²	1	4	3	8
XVIII ISTARSKA	2.813 km ² + otoci	0	22	8	30
Ukupno	11.754 km²	11	36	35	82
SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U SPLITU					
Županija	Prostorna rasprostranjenost županije u km²	Broj visokoškolskih knjižnica	Broj specijalnih knjižnica	Zbirke građe	Ukupno
XIII ZADARSKA	3.646 km ² + otoci	0	10	18	28
XV ŠIBENSKO-KNINSKA	2.984 km ² + otoci	2	3	15	20
XVII SPLITSKO DALMATINSKA	4.540 km ² + otoci	14	23	36	73
XIX DUBROVAČKO-NERETVANSKA	1.781 km ² + otoci	0	9	15	24
UKUPNO	12.951 km² i otoci	16	45	84	145

Tablica 2.: Rasprostranjenost knjižnica prema županijama i prema sveučilišnim matičnim knjižnicama

Sustav za jedinstveno elektroničko prikupljanje statističkih podataka o poslovanju knjižnica i statistički podaci o knjižnicama

Od trenutka kada je *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (Zakon)* obvezao sve knjižnice u Republici Hrvatskoj da unose statističke podatke u online Sustav statistike NSK knjižnice su ozbiljnije pristupile sustavnom unosu istih. Statistički podaci za knjižnice u sustavu sveučilišne matične djelatnosti 2018. godina su polazna osnova za analize ovih knjižnica. Međutim, sveobuhvatnost unosa za 2018. godinu, posebice za specijalne knjižnice, mora se uzeti s rezervom. Problema je bilo i kod drugih knjižnica s unosom podataka za fond, usluge, financiranje... Ustanovljene pogrešne statističke podatke nisu sve knjižnice ispravile nakon primjedbi i upozorenja nadležnih matičnih knjižnica. Zbog svega navedenoga potrebna je velika

proaktivnost matičnih knjižnica u izravnom radu a knjižnicama s obzirom da sada imaju sredstva za terenski rad i trebaju preuzeti odgovornosti u poticanju i kontroli njihovog rada i djelovanja. Istovremeno je potrebna uska suradnja sveučilišnih matičara sa savjetnikom za baštinske zbirke iz NSK.

Kontrolom središnje matične knjižnica ustanovljeno je da je kod knjižnica s dvojnou funkcijom bilo teško obaviti razdvajanje podataka unutar određenih grupa podataka, neki podaci su ponovljeni za obje funkcije te stoga nisu u potpunosti vjerodostojni.

Nadalje, općenito su problematični podaci o fondu nekih knjižnica primateljica obaveznog primjerka jer su se npr. u nekim knjižnicama u dijelu iskazivanja časopisa oni iskazani u sveščićima, a ne kako stoji u Uputama za unos statističkih podataka, kao i u samom Sustavu, jedinica mjere za časopise i novine je svezak/godište. Knjižnice primateljice obaveznog primjerka moraju provjeriti iskazanu prinovu obaveznog primjerka kao i podatke za cjelokupni fond za 2018. godinu. Ove podatke navedene knjižnice trebaju ispraviti u online Sustavu statistike za 2019. godinu.

Neki pokazatelji knjižnica u sustavu sveučilišne matične djelatnosti

Visokoškolske knjižnice – veličina knjižnih zbirki

Veličine knjižnih zbirki u visokoškolskim, sveučilišnim i znanstvenim knjižnicama⁵ u 2018. godini pokazuju sljedeće:

- sveučilišne knjižnice primateljice obaveznog primjerka posjeduju fond veličine od 300.000 do 600.000 svezaka knjiga, ostale sveučilišne knjižnice imaju znatno manje knjižne građe
- čak 48% fakultetskih knjižnica imaju knjižni fond veličine od 10.000 do 50.000 svezaka knjiga
- sveučilišne knjižnice imaju knjižni fond do 10.000 svezaka
- samo 5 fakultetskih i 4 knjižnica visokih učilišta posjeduju fond knjiga do 2.000 svezaka
- znanstvene knjižnice, kao primateljice obaveznog primjerka posjeduju fond do 300.000 odnosno 700.000 svezaka knjiga

Veličina zbirki knjiga u svescima	Sveučilišne knjižnice		Visokoškolske knjižnice								Znanstvene knjižnice	
			Broj odjelnih knjižnica ⁶		Broj fakultetskih knjižnica ⁷		Broj sveučilišnih knjižnica		Broj knjižnica visokih škola			
Do 2.000	0	0%	0	0%	5	7,3%	1	8,3%	4	57,1%	0	0%
Od 2.001 do 5.000	0	0%	0	0%	3	4,4%	3	25%	1	14,3%	0	0%
Od 5.001 do 10.000	0	0%	0	0%	14	20,3%	6	50%	0	0%	0	0%
Od 10.001 do 50.000	2	25,0%	2	28,6%	33	47,8%	2	16,7%	1	14,3%	0	0%
Od 50.001 do 100.000	1	12,5%	5	71,4%	8	11,6%	0	0%	1	14,3%	0	0%
Od 100.001 do 200.000	1	12,5%	0	0%	4	5,8%	0	0%	0	0%	0	0%
Od 200.001 do 300.000	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	50%

⁵ Analizu napravila i izradila tablicu dr. sc. Aleksandra Pikić za potrebe Povjerenstva za izradu prijedloga Standarda za sveučilišne, visokoškolske i znanstvene knjižnice.

⁶ U pitanju su odjelne knjižnice unutar Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

⁷ U ovaj broj su uključene i knjižnice nesamostalnih sastavnica sveučilišta.

Od 300.001 do 400.000	2	25,0%	0	0%	1	1,4%	0	0%	0	0%	0	0%
Od 400.001 do 500.000	1	12,5%	0	0%	1	1,4%	0	0%	0	0%	0	0%
Od 500.001 do 600.000	1	12,5%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Od 600.001 do 700.000	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Od 700.001 do 1.000.000	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	50%
Od 1.000.001 do 1.150.000	0	0,0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Ukupno	8	100%	7	100%	69	100%	12	100%	7	100%	2	100%

Tablica 3. Veličina zbirke knjiga za sveučilišne, visokoškolske i znanstvene knjižnice u Republici Hrvatskoj

Visokoškolske knjižnice – knjižničarski djelatnici

Iskazani broj zaposlenih knjižničarskih djelatnika u visokoškolskim, sveučilišnim i znanstvenim knjižnicama⁸ u 2018. godini pokazuju sljedeće:

- 17% fakultetskih knjižnica ima zaposlenog jednog knjižničarskog djelatnika, njih 35% ima zaposlena dva knjižničarska djelatnika, a po 17% njih imaju zaposlena tri i četiri knjižničarska djelatnika. Samo jedna knjižnica ima zaposlenih u grupi od 40 do 50 djelatnika
- veleučilišne knjižnice imaju uglavnom zaposlenog jednog knjižničarskog djelatnika (njih 75%)
- veće sveučilišne knjižnice imaju zaposleno od 20 do 30 knjižničarskih djelatnika, a manje 2, 3, odnosno 5 knjižničarskih djelatnika

Broj knjižničnih djelatnika	Sveučilišne knjižnice		Visokoškolske knjižnice								Znanstvene knjižnice	
			Broj odjelnih knjižnica ⁹		Broj fakultetskih knjižnica ¹⁰		Broj veleučilišnih knjižnica		Broj knjižnica visokih škola			
1	0	0%	3	42,9%	11	16,9%	9	75%	4	66,7%	0	0%
2	1	12,5%	4	57,1%	23	35,4%	3	25%	2	33,3%	0	0
3	1	12,5%	0	0%	11	16,9%	0	0%	0	0%	0	0%
4	0	0%	0	0%	11	16,9%	0	0%	0	0%	0	0%
5	1	12,5%	0	0%	4	6,2%	0	0%	0	0%	0	0%
6-10	0	0%	0	0%	1	1,5%	0	0%	0	0%	0	0%
11-20	0	0%	0	0%	3	4,7%	0	0%	0	0%	1	50,0%
21-30	3	37,5%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	50,0%
31-40	1	12,5%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
41-50	0	0%	0	0%	1	1,5%	0	0%	0	0%	0	0%
51-60	1	12,5%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Ukupno	8	100%	7	100%	65	100%	12	100%	6	100%	2	100%

Tablica 4. Broj knjižničnog osoblja u sveučilišnim, visokoškolskim i znanstvenim knjižnicama u Republici Hrvatskoj

⁸ Analizu napravila i izradila tablicu dr. sc. Aleksandra Pikić za potrebe Povjerenstva za izradu prijedloga Standarda za sveučilišne, visokoškolske i znanstvene knjižnice.

⁹ U pitanju su odjelne knjižnice unutar Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

¹⁰ U ovaj broj su uključene i knjižnice nesamostalnih sastavnica sveučilišta.

Visokoškolske knjižnice – veličina knjižničnog prostora

Veličine knjižničnog prostora u visokoškolskim, sveučilišnim i znanstvenim knjižnicama¹¹ u 2018. godini pokazuju sljedeće:

- 43% sveučilišnih knjižnica ima knjižnični prostor veličine od 1.000 do 4.000 m², dok dvije sveučilišne knjižnice djeluju u prostoru od 100 do 200 m²
- 28% fakultetskih knjižnica djeluju u prostoru veličine od 100 do 200 m², a njih 30% djeluje u prostoru veličine od 200 do 400 m², pet fakultetskih knjižnica djeluju u prostoru raspona od 1.000 do 2.000 m², dok jedna knjižnica djeluje u prostoru većem od 4.000 m²
- 64% veleučilišnih knjižnica djeluje u prostoru do 100 m²

Veličina knjižničnog prostora u m ²	Sveučilišne knjižnice		Visokoškolske knjižnice								Znanstvene knjižnice	
			Broj odjelnih knjižnica ¹²		Broj fakultetskih knjižnica ¹³		Broj veleučilišnih knjižnica		Broj knjižnica visokih škola			
0-100 m ²	0	0%	1	14,3%	8	12,5%	7	63,6%	5	83,3%	0	0%
101-200 m ²	2	28,6%	3	42,8%	18	28,1%	2	18,2%	0	0%	0	0%
201-400 m ²	0	0%	1	14,3%	19	29,7%	1	9,1%	0	0%	0	0%
401-600 m ²	1	14,3%	1	14,3%	10	15,6%	1	9,1%	0	0%	0	0%
601-800 m ²	0	0%	1	14,3%	2	3,1%	0	0%	1	16,7%	0	0%
801-1.000 m ²	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
1.001-2.000 m ²	1	14,3%	0	0%	5	7,8%	0	0%	0	0%	0	0%
2.001-4.000 m ²	2	28,6%	0	0%	1	1,6%	0	0%	0	0%	2	100%
Više od 4.001 m ²	1	14,3%	0	0%	1	1,6%	0	0%	0	0%	0	0%
Ukupno	7	100%	7	100%	64	100%	11	100%	6	100%	2	100%

Tablica 5. Veličina prostora sveučilišnih, visokoškolskih i znanstvenih knjižnica u Republici Hrvatskoj

Specijalne knjižnice – veličina knjižnih zbirki

Veličine knjižnih zbirki u specijalnim knjižnicama¹⁴ u 2018. godini pokazuju sljedeće:

- 48% institutskih knjižnica posjeduje građu od 2.000 do 10.000 svezaka knjiga, a dvije institutske knjižnice posjeduju građu iznad 20.000 svezaka knjiga
- čak 22% muzejskih knjižnica posjeduju do 2.000 svezaka knjiga, njih 66% posjeduju do 5.000 svezaka knjiga, četiri knjižnice imaju od 30.000 svezaka knjiga i samo jedna muzejska knjižnica posjeduje iznad 100.000 svezaka knjiga
- arhivske knjižnice posjeduju najmanje do 2.000 svezaka knjiga, a najviše posjeduje jedna arhivska knjižnica čiji je knjižni fond u grupi do 50.000 svezaka
- najviše je bolničkih knjižnica s građom do 10.000 svezaka knjiga (85%), a dvije posjeduju do 5.000 svezaka knjiga

¹¹ Analizu napravila i izradila tablicu dr. sc. Aleksandra Pikić za potrebe Povjerenstva za izradu prijedloga Standarda za sveučilišne, visokoškolske i znanstvene knjižnice.

¹² U pitanju su odjelne knjižnice unutar Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

¹³ U ovaj broj su uključene i knjižnice nesamostalnih sastavnica sveučilišta.

¹⁴ Analizu napravila i izradila tablicu dr. sc. Aleksandra Pikić za potrebe Povjerenstva za izradu prijedloga Standarda za specijalne knjižnice.

Veličina zbirke knjiga u svescima	Institutske knjižnice		Muzejske knjižnice		Arhivske knjižnice		(Knjižnice vjerskih zajednica)		Bolničke knjižnice		Knjižnice udruge i društava		Knjižnice javnih i državnih tijela		Ostale specijalne knjižnice	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Do 2.000	3	16%	9	22%	1	11%	0	0%	2	15%	0	0%	1	9%	1	9%
Od 2.001 do 5.000	3	16%	6	15%	2	22%	0	0%	4	31%	1	50%	0	0%	0	0%
Od 5.001 do 10.000	3	16%	7	17%	3	34%	0	0%	5	39%	0	0%	3	28%	2	18%
Od 10.001 do 15.000	5	26%	7	17%	1	11%	1	50%	2	15%	0	0%	2	18%	3	28%
Od 15.001 do 20.000	2	11%	5	12%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	9%	2	18%
Od 20.001 do 25.000	1	5%	2	5%	0	0%	1	50%	0	0%	1	50%	1	9%	1	9%
Od 25.001 do 30.000	1	5%	2	5%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	9%
Od 30.001 do 35.000	1	5%	1	3%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	9%	0	0%
Od 35.001 do 40.000	0	0%	1	2%	1	11%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Od 40.001 do 45.000	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Od 45.001 do 50.000	0	0%	0	0%	1	11%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Od 50.001 do 100.000	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	9%	1	9%
Od 100.001 do 200.000	0	0%	1	2%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Od 200.001 do 300.000	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	9%	0	0%
Ukupno	19	100%	41	100%	9	100%	2	100%	13	100%	2	100%	11	100%	11	100%

Tablica 6. Veličina zbirke knjiga za specijalne knjižnice u Republici Hrvatskoj

Specijalne knjižnice – veličina knjižničkog prostora

Veličine knjižničkog prostora u specijalnim knjižnicama¹⁵ u 2018. godini pokazuju sljedeće:

- određeni broj specijalnih knjižnica raspolaže s prostorom manjim od 50 m²¹⁶
- samo jedna institutska knjižnica je u prostoru preko 1.000 m²
- samo dvije muzejske knjižnice imaju knjižnični prostor do 800, odnosno do 1.000 m²

¹⁵ Podatke izvadila iz online Sustava statistike NSK dr. sc. A. Pikić za potrebe povjerenstava za izradu prijedloga standarda za VŠK, SVK i ZNK i specijalne knjižnice.

¹⁶ Institutske knjižnice veličine ispod 50 m²: Knjižnica Instituta za antropologiju i Knjižnica Instituta za javne financije.

Muzejske knjižnice veličine ispod 50 m²: Stručna knjižnica Gradskog muzeja Križevci, Knjižnica Muzeja antičkog stakla Zadar, Knjižnica Gradske galerije Antun Gojak Makarska, Knjižnica Muzeja Cetinske krajine – Sinj, Knjižnica Muzeja grada Splita, Knjižnica Muzeja grada Trogira, Knjižnica Muzeja triljskog kraja, Knjižnica Umjetničke galerije Dubrovnik, Knjižnica Etnografskog muzeja Zagreb, Knjižnica Tiflološkog muzeja.

Bolničke knjižnice veličine ispod 50 m²: Knjižnica Kliničke bolnice Merkur, Knjižnica Klinike za dječje bolesti Zagreb, Stručna knjižnica Klinike za psihijatriju Vrapče.

Knjižnice udruga i društava veličine ispod 50 m²: Knjižnica Zaklade Čujem, vjerujem, vidim.

Ostale specijalne knjižnice veličine ispod 50 m²: Knjižnica Zavoda za povijesne znanosti u Zadru Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Knjižnica Odsjeka za povijest hrvatske glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Veličina prostora	Institutske knjižnice		Muzejske knjižnice		Arhivske knjižnice		(Knjižnice vjerskih zajednica)		Bolničke knjižnice		Knjižnice udruge i društava		Knjižnice javnih i državnih tijela		Ostale specijalne knjižnice	
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	N	%	n	%
0-49 m ²	2	11,8%	10	27%	0	0%	0	0%	3	21,4%	1	34%	0	0%	2	16,7
50-100 m ²	5	29,4%	14	37,9%	3	33,3%	0	0%	7	50%	1	33%	2	25%	3	25%
101-200 m ²	5	29,4%	10	27%	4	44,5%	0	0%	0	0%	1	33%	2	25%	2	16,7%
201-400 m ²	4	23,5%	1	2,7%	1	11,1%	0	0%	4	28,6%	0	0%	1	12,5%	4	33,3%
401-600 m ²	0	0%	0	0%	1	11,1%	0	0%	0	0%	0	0%	1	12,5%	0	0%
601-800 m ²	0	0%	1	2,7%	0	0%	1	100%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
801-1.000 m ²	0	0%	1	2,7%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	8,3%
preko 1.001 m ²	1	5,9%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	2	25%	0	0%

Tablica 7. Veličina prostora specijalnih knjižnica u Republici Hrvatskoj prema podacima

Specijalne knjižnice – knjižničarski djelatnici

Iskazani broj zaposlenih knjižničarskih djelatnika u specijalnim knjižnicama¹⁷ u 2018. godini pokazuju sljedeće:

- najveći broj svih vrsta specijalnih knjižnica ima zaposlenog jednog knjižničarskog djelatnika. Tako je u toj grupi 65% institutskih, 74% muzejskih, 63% arhivskih, 75% bolničkih, i 64% ostalih knjižnica
- dvadeset upisanih specijalnih knjižnica ima po 2 knjižničarska djelatnika
- nekoliko specijalnih knjižnica ima do 5 knjižničarskih djelatnika
- samo jedna knjižnica ima više od 5 knjižničarskih djelatnika

Broj knjižničnih djelatnika specijalnih knjižnica	Institutske knjižnice		Muzejske knjižnice		Arhivske knjižnice		(Knjižnice vjerskih zajednica)		Bolničke knjižnice		Knjižnice udruge i društava		Knjižnice javnih i državnih tijela		Ostale specijalne knjižnice	
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	N	%	n	%
1 djelatnik	11	65%	20	74%	5	63%	1	50%	9	75%	2	75%	3	33,4%	7	64%
2 djelatnika	4	23%	6	22%	2	25%	1	50%	1	8,4%	1	25%	3	33,3%	1	9%
3 djelatnika	1	6%	0	0%	0	0%	0	0%	1	8,3%	0	0%	0	0%	1	9%
4 djelatnika	0	0%	1	4%	1	12%	0	0%	1	8,3%	0	0%	1	11,1%	0	0%
5 djelatnika	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	11,1%	1	9%
Više od 5 djelatnika	1	6%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	11,1%	1	9%
Ukupno	17	100%	27	100%	8	100%	2	100%	12	100%	3	100%	9	100%	11	100%

Tablica 8. Broj knjižničnih djelatnika specijalnih knjižnica u Republici Hrvatskoj

¹⁷ Analizu napravila i izradila tablicu dr. sc. Aleksandra Pikić za potrebe Povjerenstva za izradu prijedloga Standarda za specijalne knjižnice.

Zaključno

Statistički podaci izneseni u tekstu odnose se na 2018. godinu i iz online su Sustava statistike NSK, a podaci o zbirkama građe rezultat su dugogodišnjeg prikupljanja podataka o baštinskim zbirkama, prije svega, u muzejima i samostanima. S obzirom na da je za knjižnice u sustavu sveučilišne matične djelatnosti 2018. godina bila prijelomna za unos statističkih podataka, a i s obzirom da matičari nisu mogli ići na teren kako bi provjerili pouzdanost podataka, odnosno kako bi identificirali stanje na terenu, podaci se za 2019. godinu trebaju dodatno provjeravati.

Kako je novi Zakon propisao obvezu unosa statističkih podataka u online Sustav statistike NSK u 2019. godini se očekuje savjesnost knjižnica kod unosu, ne samo točnih, već i cjelovitih podataka o poslovanju svojih knjižnica, naravno uz aktivnu pomoć matičnih knjižnica.

Sveučilišnu matičnu djelatnost u 2019. godini obilježila je izrada prijedloga *Standarda za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice* te *Standarda za specijalne knjižnice* kao zakonske obveze Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Predstavnici matičnih knjižnica aktivno su sudjelovali u izradi četiri važna pravilnika za knjižničarsku struku: pravilnik koji regulira uvjete stjecanje knjižničarskih zvanja kao i napredovanje u viša knjižničarska zvanja, pravilnik koji regulira matičnu djelatnost knjižnica u RH, pravilnik koji regulira zaštitu knjižnične građe i reviziju i otpis knjižnične građe te pravilnik koji regulira obavezni primjerak.

Usklađivanjem podzakonske regulative i usvajanje standarda za knjižnice u sustavu sveučilišne matične djelatnosti sustavno će pridonijeti kvaliteti upravljanja knjižničnim kulturnim dobrom (utvrđivanje zadaća nacionalnih baštinskih ustanova, jedinstveno funkcioniranje matične djelatnosti i financiranje programa i projekata zaštite i sl.). Uspostavom nacionalnog sustava trajne pohrane knjižničnog kulturnog dobra, u okviru kojega i sustava obveznog primjerka RH, utemeljenog na međunarodnim normama, sustavno osiguravati pohranu, dostupnost, trajnu čitljivost i dugoročnu zaštitu analogne i digitalne knjižnične građe.

Za sveučilišnu matičnu djelatnost izuzetno je važna odluka Ministarstva kulture o početku financiranja sveučilišne matične djelatnosti kroz financiranje četiri sveučilišne matične knjižnice u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu sukladno članku 10 *Pravilnika o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj*.

Pred matičarima i matičnim knjižnicama stoji velika odgovornost i očekuje se izuzetan trud kako bi se knjižnicama u sustavu sveučilišne matične djelatnosti pomoglo izravnim uvidom u njihov rad, uskladile usluge u sustavu, zaustavio trend zatvaranja knjižnica, posebice institutskih i muzejskih, knjižnične zbirke postale knjižnice itd. Posebnu brigu zahtijevat će baštinske knjižnice a terenski rad je prioritet djelovanja matičara.

S obzirom na navedeno matične knjižnice morat će sustavnije planirati svoj rad i djelovanje, a izvješća (i financijska) moraju se redovito dostavljati u Ministarstvo kulture i zavještavati o rezultatima terenskog rada.

Dr. s. Zagorka Majstorović, knjižničarska savjetnica za visokoškolke i specijalne knjižnice na razini središnje matične knjižnice v.r.